

Redengevende beschrijving – Bergambacht: Kadijkselaan 1

Monumentnummer: 23/27

FEITELIJKE GEGEVENS

Adres	Kadijkselaan 1, Bergambacht
Kadastraal nummer	Bergambacht B 3544
Naam object	De Viersprong
Complexonderdelen	N.v.t.
Oorspronkelijke functie	Woning
Opdrachtgever	[REDACTED] (varkens/ veehandelaar).
Architect/aannemer	P.D. Stuurman
Datering / Bouwjaar	1935

(CULTUUR)HISTORISCHE ACHTERGROND

Dorpsbebouwing

De dorpsbebouwing bestond van oorsprong uit woonhuizen voor notabelen, zoals burgemeesters, notarissen en rijke handelaren, arbeiders en winkeliers/ambachtslieden. Naarmate de 19e eeuw verstreek kwam er steeds meer ruimte voor burgermanswoningen. De eigenaren hadden geen winkel meer aan huis, maar werkten in een kantoor (bij een fabriek, notaris, e.d.) of rentenierden.

De villa werd in 1935 gebouwd door de gerenommeerde en inmiddels nationaal gewaardeerde architect P.D. Stuurman voor de vee- en varkenshandelaar Arie Renes. De woning heeft het karakter van een

notabelenwoning, die waarschijnlijk het gevolg was van de goedlopende varkenshandel in de eerste decennia van de 20e eeuw. De woning is een uiting van de sociaal-economische ontwikkeling van de gemeente Krimpenerwaard gedurende het Interbellum.

STEDENBOUWKUNDIGE,
LANDSCHAPPELIJKE SITUATIE

Ruimtelijke ontwikkeling Bergambacht

De ontginningen van het gebied beginnen in de 10e / 11e eeuw. De kern Bergambacht vindt zijn ontstaan op de twee donken die in het dorp liggen. De meest zuidelijke donk werd omstreeks 1250 bebouwd met het kasteel 's-Heer-Aartsberg van de Heren van den Berg (gesloopt 1909). Op de noordelijk gelegen donk ontstond, onder de bescherming van de Heren Van Den Berg, rondom een kerk een kleine komvormige nederzetting met boerderijen, die de naam van het kasteel droeg. Ten noordoosten van de kerk ontstond door de tijd heen het driehoekig stratenpatroon Voorstraat – Raadhuisplein – Burgemeester Uilkensstraat (voormalige Achterweg), waartussen ook de Meent en de Alingersteeg zijn gelegen. Deze straten vormen tezamen de oudste kern van het dorp. De ontwikkeling verliep verder richting het noorden langs de Hoofdstraat - Kadijkselaan en in het westen langs de Parallelweg. Na 1900 gingen de uitbreidingen verder richting het zuiden langs de Dijklaan. Het is dan ook voor het eerst dat er langs de Bergstoep watergebonden bedrijvigheid ontstaat, afgewisseld met directeurs- arbeiderswoningen. Na de Tweede Wereldoorlog neemt de ontwikkeling van Bergambacht een vlucht. Rondom de bestaande dorpsstructuur worden planmatige wijken gebouwd door woningbouwcorporaties en projectontwikkelaars.

Ruimtelijke opbouw perceel

De woning ligt aan de oostzijde van de Kadijkselaan op de plek waar de Molenweg, Kadijkselaan, Tussenlanen en de Hoofdstraat samenkomen. Deze plek droeg in het verleden de naam 'Viersprong'. Het huis dankt zijn naam aan deze locatie-aanduiding. Het pand vormt de beëindiging van een perceelsgewijs ontwikkelde gevelwand met panden vanaf het begin van de 20e eeuw. Door de ligging heeft de woning een markante positie binnen de stedenbouwkundige ruimte van het dorpscentrum en heeft het samen met de Kadijkselaan 2 een poortfunctie voor de ontsluiting van de laan. Ten tijde van de bouw lag de woning aan de rand van het dorp in de polder. Aan de overzijde van de woning was het overgrote deel van de Kadijkselaan al bijna geheel ontwikkeld. Aan deze zijde vormde de woning de eerste bebouwing langs de Kadijkselaan. Daarmee is de woning illustratief voor de ontwikkeling van de dorpskern in Bergambacht en de Krimpenerwaard in meer algemeenheid.

De woning staat op een ruim perceel met een fraaie, in geometrische stijl aangelegde tuin, aan drie zijden omsloten door kavelsloten. Het perceel is te bereiken via een strak vormgegeven naoorlogse betonbrug.

ARCHITECTUURHISTORISCHE
WAARDE

Traditionalistische bouwstijl

Het traditionalisme is een bouwstijl waarin eenvoudige, traditionele hoofdvormen, gesloten baksteengevels en hoge kappen met pannen werden toegepast. Deze oude vormen uit het verleden werden opnieuw

verwerkt, waarbij gestreefd werd naar een waardig, gezaghebbend en eerbiedwekkend ontwerp en vorm. Het traditionalisme was een reactie op het opkomende functionalisme, waarin juist de gebruiksfunctie de uiteindelijke vorm bepaalde.

Zakelijk expressionisme

De zakelijk expressionistische bouwstijl is een substijl van het expressionisme. Het expressionisme was een bouwstijl waarbij de nadruk lag op plastisch vormgegeven baksteengevels. De stijl was in zwang van 1910 en nam af na de economische crisis van 1929. Vanaf 1925 begon een gematigde substijl terrein te winnen, waarin de plastische vormgeving wat werd versoerd. Deze stijl werd daarom 'zakelijk expressionisme' genoemd.

Architect P.D. Stuurman

Pieter Dirk Stuurman (1885-1965) was een oorspronkelijk uit Ammerstol afkomstige architect. Overigens was de eveneens uit Ammerstol afkomstige architect Dirk Stuurman (1895-1960) zijn achterneef. Pieter Dirk Stuurman vestigde zich in Waddinxveen en richtte daar het bouwkundig ingenieursbureau P.D. Stuurman en het Bouwbedrijf P.D. Stuurman, waarvan hij beide tot zijn overlijden de directeur bleef. Hij ontwierp er meerdere markante gebouwen, waarvan een aantal inmiddels is benoemd tot rijksmonument. Terwijl hij aanvankelijk ontwierp in de stijl van het traditionalisme (zie het oudste deel van kaaspakhuis 'De Producent' in Gouda uit 1917), zag men zijn stijl tegen de jaren '30 veranderen naar een zakelijk expressionistisch karakter (zie de kantooruitbreiding van het kaaspakhuis uit 1929). Een bekend werk van hem in Bergambacht is de iconische watertoren uit 1937.

Waardering

Het pand aan de Kadijkselaan 1 is architectuurhistorisch waardevol als voorbeeld van een villa uit de jaren '30 in een mengeling van de traditionalistische en de zakelijk expressionistische bouwstijl. Deze mengeling wordt overigens ook wel eens interbellum architectuur genoemd. Het traditionalisme komt in deze villa tot uiting in de traditionele, bakstenen puntgevels en de zeer hoge kappen met pannen. Kenmerken van het zakelijk expressionisme in deze woning zijn de vensterstroken, het samengestelde dak met breed dakoverstek, en de vooruitgeschoven, gemetselde bouwmassa's van de erker aan de voorzijde, de veranda aan de rechterzijde en de bijkeuken en de garage aan de achterzijde (samengestelde bouwmassa). De gezamenlijke toepassing van deze twee bouwstijlen is kenmerkend voor het oeuvre uit deze periode van de uit de regio afkomstige architect P.D. Stuurman.

BESCHRIJVING

De woning heeft een samengestelde plattegrond, bestaande uit een grofweg vierkante hoofdmassa, met diverse uitstekende, secundaire bouwmassa's: de erker aan de voorzijde, de veranda aan de rechterzijde en de bijkeuken en de garage aan de achterzijde. De hoofdmassa bestaat uit één bouwlaag met daarboven twee zolderlagen. Deze worden

beëindigd met samengesteld dak, dat bestaat uit een zeer steil zadeldak waarvan de nok dwars op de straat staat, en twee grote steekappen aan weerszijden, eveneens zadeldakvormig, waarvan de nokken evenwijdig aan de straat liggen, maar net iets lager dan de hoofdnok. Het aldus samengestelde dak heeft een redelijk breed overstek dat aan de onderzijde betimmerd is. Het dak is gedekt met gesmoorde Opnieuw Verbeterde Hollandse pannen.

De erker, de veranda en de bijkeuken bestaan allen uit één bouwlaag onder plat dak. Op de bijkeuken is een terras aangelegd met houten balustrade. De garage bestaat uit één bouwlaag onder zadeldak, waarvan de nok loodrecht op de straat ligt.

De gevels zijn gemetseld van donkere roodbruine bakstenen in Noor(d)s of kettingverband. In de baksteengevels zijn meerdere vensterstroken aanwezig, ook op de eerste zolderlaag; op de tweede zolderlaag is telkens een enkel venster geplaatst. De oorspronkelijk open veranda (wel met bakstenen balustrade) is later voorzien van vensterstroken, waardoor het in feite een tweede erker is geworden.

Aan de voorgevel is in tijdsgebonden lettertype uit de jaren '30 de naam van de woning aangebracht: De Viersprong.

WAARDENSTELLING

De villa aan de Kadijkselaan 1 te Bergambacht is van:

Cultuurhistorische waarde:

- Als uiting van de sociaal-economische ontwikkeling van de gemeente Krimpenerwaard gedurende het Interbellum.

Stedenbouwkundige / landschappelijke waarde:

- Vanwege de markante positie binnen de stedenbouwkundige opzet.
- Als beeldbepalende bijdrage aan de afleesbaarheid van de historische ruimtelijke ontwikkeling van de dorpskern.
- Vanwege de poortfunctie naar de Kadijkselaan (ensemblewaarde met Kadijkselaan 2).
- Vanwege de verbondenheid van de woning aan de locatie, hetgeen tot uiting komt in de naamgeving.

Architectuurhistorische waarde:

- Als voorbeeld van een villa uit de jaren '30 in een mengeling van de traditionalistische en de zakelijk expressionistische bouwstijl (Interbellum architectuur). Het traditionalisme uit zich in bakstenen puntgevels en de zeer hoge kappen met pannen. Het zakelijk expressionisme uit zich in vensterstroken, het samengestelde dak met overstek en de vooruitgeschoven gemetselde bouwmassa's (erker, veranda, bijkeuken en garage).
- Als ontwerp in de kenmerkende Interbellum architectuur uit het oeuvre uit deze periode van de architect P.D. Stuurman.

Waarde vanwege de Gaafheid:

- Van de samengestelde bouwmassa.
- Van de baksteenarchitectuur.

Zeldzaamheidswaarde:

- Als een binnen de gemeente Krimpenerwaard zeldzaam voorbeeld van een notabelenwoning uit het Interbellum in een voor die periode kenmerkende architectuurstijl.

IDENTITEIT
KRIMPENERWAARD

De villa aan de Kadijkselaan 1 draagt bij aan de ruimtelijke identiteit van de gemeente Krimpenerwaard vanwege:

1. De massa-opbouw van de woning, die bijdraagt aan de historische, ruimtelijke diversiteit van de dorpskern.
2. De esthetische kwaliteit van de woning en de fraaie, geometrisch aangelegde tuin.

BESCHERMING

De volgende onderdelen vallen onder de bescherming:
Exterieur, bouwkundige structuur en waardevolle interieuronderdelen (met uitzondering van recent(e) sanitair, keuken(s) en badkamer(s)).

BRONNEN

- Enderink, S. (2016), *Het Krimpenerwaardboek*, Zwolle
- Groningen, C.L. van (1996), *De Krimpenerwaard*, Zwolle
- Hofkens, M., Ingen, M. Van, e.a. (1991), *Jongere bouwkunst en stedeboew 1800 – 1945*. Monumenten inventarisatieproject
- Hoven, F. Van den (2002), *Op ontdekkingstocht door Krimpenerwaard en Lopikerwaard. Topografisch, cultuurhistorisch en recreatief handboek voor streekbewoners en toeristen*.
- Knoester, J.J. (2002), *Kernachtig Krimpenerwaard, 100 jaar plaatselijke geschiedenis*.
- Kroon, M. (2000), *Krimpenerwaardig, de geschiedenis van de Krimpenerwaard in woord en beeld*.
- Povée, H. (2004), *Tien eeuwen tussen Lek en IJssel: geschiedenis van de Lopikerwaard en de Krimpenerwaard*.
- Stenvert, R. e.a. (2004), *Monumenten in Nederland, deel Zuid-Holland*.
- Stichting Krimpenerwaard, *Monumenten in de Krimpenerwaard: in Haastrecht, Stolwijk, Vlist, Schoonhoven, Ammerstol, Bergambacht, Berkenwoude, Lekkerkerk, Krimpen aan de Lek, Krimpen aan den IJssel, Ouderkerk aan den IJssel, Goudarak: cultuurhistorisch waardevolle gebouwen en objekten in beeld*.
- Ven, G.P. van de (2004), *Mensen in een waard vol wind en water: geschiedenis van de Waterhuishouding in de Krimpenerwaard*.
- Topotijdreis.nl
- Beeldbank RCE, kadastrale minuut Bergambacht
- Streekarchief Midden-Holland (bouwvergunningen en foto's)
- nl.wikipedia.org/wiki/Pieter_Dirk_Stuurman (Geraadpleegd 21 maart 2019)

- dearchitect.nl/architectuur/artikel/2017/09/nieuw-licht-op-donker-pakhuis-kaaspakhuis-gouda-door-mei-architects-planners-101182675?vakmedianet-approve-cookies=1&_ga=2.53719456.983592930.1553185409-377835403.1537177286 (Geraadpleegd 21 maart 2019)

Bron historische foto: house-of-cards.nl/product/bergambacht-huize-de-viersprong-1946-hc4438/ (geraadpleegd 21 maart 2019)

Foto uit 1946, uitgeverij J. de Bruin uit Bergambacht.

Bron historische foto: https://ansichtkaartenbeurs.nl/kaart/zh_9280

Foto genomen tussen 1940 en 1960.

Bron historische foto: <http://www.jan-vieeen.nl/nwSite/index.php/townviews/42947-bergambacht-viersprong-h71287>

Datering foto onbekend.